

reducitur ad unitatem similitudo, si hæc communis est omni enti, nam si sumitur pro vera relatione, illa sine dubio non est passio; quia nec convenit semper omni enti, et cui convenit, non per se, sed ex accidenti convenit. Et si forte dicatur creaturæ existenti semper convenire, tamen etiam respectu illius erit quoddam accidens, sicut relatio creaturæ. Si autem sumatur fundamentaliter, sic ad unitatem reducenda est. Sic enim dixit Aristoteles similitudinem in unitate fundari. Denique juxta hunc modum ad *veritatem* reducitur denominatio *intelligibilis* et *significabilis*; ad *bonum* reducitur ratio *integri* et *perfecti*, et denominatio *amabilis*, *appetibilis* et similes. Non est ergo necesse plures passiones confingere » (1).

Ordo inter entis proprietates.

72. Jam si ordinem quæras, quo proprietates hæ inter se continentur, prima videtur esse *unitas*, secunda *veritas*, tertia *bonitas*. Ratio est, quia absoluta priora sunt respectivis. At unitas absoluta est, convenit enim omni enti, non per denominationem ab aliquo extrinseco aut per respectum ad aliud, sed ex sese; reliquæ vero duæ insunt enti quodammodo per relationem ad aliud, quia important convenientiam cum aliò. Veritas est prior bonitate, non solum quia prior est intellectus, ad quem dicitur ordinem veritas, quam voluntas, quam respicit bonitas, sed etiam quia bonitas fundatur aliquo modo in veritate; in tantum enim scientia v. g. vel sanitas bona est homini, in quantum vera est, fucata enim vel ficta scientia aut sanitas convenire homini non possunt. Et hæc quidem valent de ordine, ut ita dicam, originis secundum nostrum modum concipiendi, nam in re ipsa cum nihil reale importent ab ipso ente realiter distinctum, nullum etiam habent ordinem. Si quis autem comparare velit has proprietates in perfectione, nullus videtur esse ordo statuendus, quia cum nullam formaliter important perfectionem enti superadditam, quatenus vero significant aliquo modo ipsum ens entisque naturam declarant, omnes eandem perfectionem expriment, nulla cæteras secundum perfectionem precedere dicenda est (2). Videatur S. Thomas (3).

(1) Suarez, loc. cit. n. 14; Cfr. Mastrius, loc. cit. n. 28.

(2) Suarez, loc. cit. n. 9.

(3) De Veritat. quest. 21, art. 3; 1 p. quest. 16, art. 4.

CAPUT II. DE UNITATE.

Primo itaque loco unitas tractanda est, cujus ante omnia conceptum enucleare oportet, mox divisiones exponere, notionesque in ea fundatas; ac demum occasione unitatis individualis salebrosissimam questionem de principio individualitatis attingemus.

ARTICULUS I.

De Unitate et multitudine.

§ I.—QUID SIT UNITAS TRANSCENDENTALIS.

73. Duplex distingui passim solet unitas (1), transcendentalis seu quæ cum ente convertitur, et numerica, quas perperam confudisse Avicennam, Pythagoram et Platonem cum Platonis refert S. Thomas (2). Unitas transcendentalis est ea, quæ convenit omni prorsus enti, numerica vero est principium numeri et propria dumtaxat entium quantitate affectorum, ac dici quoque solet quantitativa vel prædicamentalis, propterea quod ad quantitatis prædicamentum spectat. Quid inter has duas unitates differat, postea commodius explicabimus, at in hoc articulo solam transcendentalem unitatem, quæ est proprietas entis ut sic, declarandum assumimus.

Unitas transcendentalis et numerica.

Unum ergo transcendente communissime describitur, quod est indivisum in se, sumiturque definitio ex Aristotele sic scribente: *Universaliter quæcumque non habent divisionem, in quantum non habent, sic unum dicuntur* (3). Unitas vero

Quid unum transcendente.

(1) Vide S. Th. 1 p. q. 11, art. 1 et 2; 1.º dist. 24, quest. 1, art. 1 ad 1.um et art. 3; de Pot. n. quest. 9, art. 7; Quodlib. 10, art. 11; et alibi sæpe.

(2) 1.º dist. 24, quest. 1 art. 3; de Potent. quest. 9, art. 7; 1 p. quest. 11 art. 1; Metaph. lib. 3 lect. 12 fin; et lib. 4, lect. 2.

(3) Arist. Metaph. lib. 5, text. 11, cap. 6. Vide etiam S. Thom. tum hic lib. 5 Metaph. lect. 8 initio, tum locis supra citatis, et alibi.

est *indivisum entis in se*. Porro *indivisum in se*, et *indivisio in se* bifariam intelligi absolute potest; primo ut ens non sit divisum in plura se, seu in plura quale ipsum est, secundo ut ens non sit divisum in partes plures sui constitutivas. Et planum est *unum* in proprio sensu excludere divisionem altero modo intellectam; nam acervus lapidum est indivisus primo sensu, et nihilominus nequit dici stricte unus vel unum ens, cum coalescat ex multis actu divisis, quæ proinde non constituunt unitatem, sed veram multitudinem, non quidem acervorum, sed lapidum. Unitas itaque veri nominis exponit indivisionem in plura sui constitutiva (1).

Solet sæpe in definitione unius addi alia particula, cum unum dicitur *indivisum in se et divisum, nempe distinctum, a quolibet alio*. Queritur ergo utrum ad rationem unitatis requiratur non solum *indivisio entis in se*, verum etiam *divisio seu distinctio entis a quolibet alio*. Affirmant Capreolus Gabriel, Blasius a Conceptione (2), et alii apud Suarez (3) et Mastrium (4). At vero sententia communissima negat ad rationem unius requiri, saltem per se primo, seu notionem unius intrare *formaliter*, quod sit *divisum vel distinctum a quolibet alio* (5). Et hæc quoque videtur fuisse Angelici Doctoris sententia. Licet enim quandoque scripserit unum esse, *quod est indivisum in se et divisum ab aliis* (6); at sæpe alias per solam entis indivisionem unitatem declarat, ut cum ita loquitur: *Hæc est vera definitio unius: Unum est, quod non dividitur* (7); et alibi: *Nihil est aliud unum, quam ens*

Utrum ad unitatem requiratur etiam divisio entis a quolibet alio.

(1) Fuse de hoc Mastrius, *Metaph.* disp. 5, quæst. 5, num. 99 seqq., sed res est facilis.

(2) *Metaph.* disp. 20, quæst. 2, n. 15.

(3) Suarez disp. *Metaph.* 4, sect. 1, n. 14.

(4) *Metaph.* disp. 5, quæst. 5, n. 102.

(5) Ita Angelicus et Hervæus apud Fonseca, *Metaph.* lib. 4, cap. 2, quæst. 5, sect. 5, paulo post initium, et ipsemet Fonseca ibi; Suarez, disp. 4, *Metaph.* sect. 1, a n. 15; Rhodes *Philos. perip.*, lib. 4, disp. 3, quæst. 2, sect. 1, *Dico* 3.º; Hurtadus, *Metaph.* disp. 4, sect. 3, n. 30; Cardin. Aguirre, *Metaph.* disp. 2, sect. 3, n. 35; De Benedictis, *Metaph.* lib. 1, quæst. 4, cap. 2; Lossada, *Metaph.* disp. 1, cap. 6, n. 133; Mastrius, *Metaph.* disp. 5, quæst. n. 102 seqq., et alii.

(6) S. Th. 1.º Dist. 10 quæst. 4, art. 1 ad 2.um

(7) S. Thom. lib. 1.º Distinct. 24, quæst. 1, art. 3 ad 3.um

indivisum (1); item: *Unum quod convertitur cum ente non addit supra ens, nisi negationem divisionis... Et similiter multitudo correspondens uni, nihil addit supra res multas, nisi distinctionem, quæ in hoc attenditur, quod una earum non est alia... Patet ergo, quod unum, quod convertitur cum ente, ponit quidem ipsum ens, sed nihil superaddit nisi negationem divisionis. Multitudo autem ei correspondens addit supra res quæ dicuntur multe, quod unaquæque earum sit una, et quod una earum non sit altera, in quo consistit ratio distinctionis. Et sic cum unum addat supra ens unam negationem, secundum quod aliquid est *indivisum in se*; multitudo addit duas negationes, prout scilicet aliquid in se est *indivisum*, et prout est ab alio *divisum*: quod quidem *dividi* est unum eorum non esse *alterum* (2). Denique S. Doctor in alio loco diserte distinguens unum ab aliquo, quatenus aliquid significat quasi aliud quid, hæc habet: *Si autem modus entis accipiatur... secundum ordinem unius ad alterum; hoc potest esse dupliciter: uno modo secundum divisionem unius ab altero, et hoc exprimit hoc nomen aliquid, dicitur enim aliquid quasi aliud quid. Unde sicut ens dicitur unum, in quantum est *indivisum in se*, ita dicitur aliquid in quantum est ab aliis *diversum* (3). Quæ omnia loca nimis aperte mentem Angelici produunt, quæ eadem videtur etiam esse Aristotelis, ut cernitur ex hisce verbis superius relatis: *Universaliter quæcumque non habent divisionem, in quantum non habent, sic unum dicuntur* (4).**

Et ratio est, primo quia esse *divisum* ab alio est aliquid posterius uno, ideo quippe distinguitur ab alio, quia in se tale est et unum quid. Præterea esse aliquid ab alio distinctionem supponit multitudinem. Atqui unum prius est multitudine atque ab eadem independens. Sane Deus a tota æternitate fuit unum perfectissime ens sine multitudine rerum creaturam, et etiamsi reliqua omnia impossibilia supponerentur;

(1) *De Verit.* quæst. 1, art. 1; Cfr. *Metaph.* lib. 4, lect. 2, parag. 6; 1, p. quæst. 11, art. 1; *Quodlib.* 10, art. 1; 1 p. quæst. 6, art. 3, ad 1.um; quæst. 30, art. 1; *Metaph.* lib. 10, lect. 4, initio; Opusc. de *Natura generis*, cap. 2.

(2) S. Thom. *De Potent.* quæst. 9, art. 7 paulo ante fin. corp.

(3) *De Verit.* quæst. 1, art. 1.

(4) Arist. lib. 5 *Metaph.* cap. 6, text. 11.

adhuc suam unitatem non amitteret. Ergo notio unius, saltem formaliter non includit divisionem a quolibet alio (1). Denique quod indivisum est, eo ipso non est actu multa. Si autem actu multa non est, unum est, nihil quippe inter hæc medium intercedit. Ergo ratio unius sola indivisionem constituitur.

Verum ut advertit Suarez, quoniam de facto et quodammodo ex intrinseca ratione entis, secundum totam suam latitudinem considerati, cum quolibet ente possibilis est existentia alterius, ideo ad omne ens consequitur, ut *possit esse distinctum ab alio*, quod re vera unicuique convenit, ex eo quod in se unum est. Et hoc modo esse distinctum ab alio, *aptitudinaliter* et *fundamentaliter* potest dici convenire omni enti, qua unum est; tamen hoc ipsum non intrat *formaliter* rationem unius, sed consequitur illam, sicut consequitur ad quantitatem, ut sit fundamentum æqualitatis vel inæqualitatis. Et declaratur amplius, quia sicut non potest uni enti convenire, ut sit aliud, ita *per se* necessario convenit, ut non sit aliud, nam hæc sunt contradictoria; et ideo si alterum necessario separatur ab uno, scilicet esse aliud a se, alterum necessario convenit *uni*, scilicet non esse aliud a se, quod est esse distinctum ab alio. Et hoc pacto conatur Eximius Doctor utramque hac de re opinionem conciliare, concludens divisionem seu distinctionem entis ab alio non quidem esse de ratione et essentia unius, convenire tamen illi necessario (2).

Unitas est vera
proprietas

74. Jam quod unitas sit proprietatis entis, facile probatur. Ad rationem enim proprietatis requiritur, quod sit prædicatum spectans ad conceptum secundarium subjecti, et conveniens illi convertibiliter. Atque talis est ratio *unius* respectu entis. Primarius enim entis conceptus est, ut sit id cui competit esse, vel habens essentiam realem; quod vero sit in se indivisum, seu unum est prædicatum secundarium.

Deinde unum convertitur cum ente. *Nam omne ens aut est simplex, aut compositum. Quod autem est simplex, est indivisum et actu et potentia. Quod autem est compositum, non*

(1) Cfr. Suarez, loc. cit. n. 16.

(2) Suarez loc. cit. n. 16-17.

babet esse, quamdiu partes ejus sunt divise, sed postquam constituunt et componunt ipsum compositum. Unde manifestum est, quod esse cujuslibet rei consistit in indivisione; et inde est, quod unumquodque sicut custodit suum esse, ita custodit suam unitatem (1).

Dices. Solemnis est in scholis divisio illa entis in unum et multa. Ergo non omne ens est unum.

Resp. dist. antec. Ens latissime sumptum, prout præscindit ab ente per se et ente per accidens, dividi solet in unum et multa, *conc.* Ens per se, *subdist.*; ens per se dividitur in unum et multa, quæ sint multa actu, *neg.*, quæ sint multa potentia, *conc.* Et *neg.* conseq. Nam ubicumque adest multitudo, ibi non est ens, sed entia. Itaque divisio entis in unum et multa bifariam locum habere potest, quin obstet doctrinæ communi tenenti omne ens unum esse: primo si ens latissime accipiatur, quatenus præscindat ab hoc, quod sit ens per se vel ens per accidens. Nam ens per se est unum, et ens per accidens, quod revera non est *ens*, sed *entia*, sicut v. g. acervus lapidum, est multa. Deinde ens per se, quod verissime unum est actu, quia *indivisum et unitum*, potest esse multa *in potentia*, quia compositum ac *divisibile*, in plura membra, ex quibus coalescit: et in hoc sensu divisio entis in unum et multa, æquivalet divisioni entis in *simplex* et *compositum*, *indivisibile* et *divisibile*. Ens ergo quod sit per se ac simpliciter ens non est nisi unum, saltem actu, et nequit dici multa nisi in potentia et secundum quid (2).

75. Explicata notione unitatis, dubitatur primum utrum ratio *unius* sit adæquate positiva, vel utrum illud, quod unum addit supra ens, positivum sit, an vero negativum. Positivum esse opinatus est Avicenna (3) qui unitatem transcendentalem cum numerali confundens, *unum* dixit esse accidens quoddam entis re ab illo distinctum, per se tamen consequens omne ens. Rationem unius in positivo etiam

Utram ratio entis
sit adæquate
positiva.
Sententia
affirmativa;

(1) S. Thom. 1 p. quæst. 11, art. 1; Cfr. Suarez disp. *Metaph.* 4, sect. 4, n. 3.

(2) Cfr. S. Thom. 1 p. quæst. 11, art. 1, ad 2.^{am}; et Suarez disp. *Metaph.* 4, sect. 5 et 6.

(3) Avicenna. *Metaph.* lib. 3, cap. 2 et lib. 7, cap. 1.

reponunt Scotus et Scotistæ (1) consequenter ad suam illam superius relatum sententiam circa entis proprietates, quas putant importare aliquid ex natura rei ab ipso distinctum. Alii demum licet nolint unitatem aliquid ex natura rei distinctum enti superaddere, adhuc tamen contendunt rationem unius, esse penitus positivam, ad eum modum, quo attributa divina, quamvis nihil ex natura rei distinctum naturæ adjungant, non tamen expriment aliquid negativum, sed positivum. Et pro hac sententia laudantur S. Bonaventura (2), Alexander Halensis (3), alique; et eandem multi posteriores Philosophi ac Theologi secuti sunt cum P. Vazquez (4), Petró Hurtado (5), Joanne B. de Benedictis (6), et Francisco Oviedo (7).

Contra vero sentiunt alii plurimi Doctores, unum supra ens addere dumtaxat negationem. Ita Capreolus, Durandus, Gabriel, Henricus alique apud Suarez (8), et Mastrium (9) itemque Joannes C. Javellus (10), Cardinalis Cajetanus (11), Petrus Fonseca (12), Eximius Doctor Suarez (13), Gregorius de Valentia (14), Georgius Rhodes (15), Franciscus Soarez lusitanus (16), Cardinalis Aguirre (17) et alii. Quæ sententia colligitur ex Aristotele (18), et omnino videtur teneri etiam ab Angelico Doctore. Sic enim scribit: *Unum... quod cum ente*

Sententia
negativa S. Tho-
mas, Suarezii
aliorumque
Auctorum

(1) Apud Mastrium, *Metaph.* disp. 5, quæst. 4, n. 42 seqq.

(2) 1.º Dist. 24, art. 1, quæst. 1.

(3) Apud Suarez, disp. *Metaph.* 4 sect. 1, p. 2; et Mastrium loc. cit. n. 42.

(4) In 1.^{am} partem disp. 128, c. 2.

(5) *Metaph.* disp. 4, sect. 1, subsect. 2.

(6) *Metaph.* lib. 4, quæst. 4, cap. 2.

(7) *Metaph.* Controv. 3, punct. 1.

(8) Loc. cit. n. 6.

(9) Loc. cit. a num. 6.

(10) *Metaph.* lib. 4, quæst. 8.

(11) In 1.^{am} part. quæst. 11, art. 1.

(12) *Metaph.* lib. 4, cap. 2, quæst. 5, sect. 5.

(13) Loc. cit. a num. 6.

(14) In 1.^{am} part. disp. quæst. 11, punct. 1.

(15) *Philos. perip.* lib. 4, disp. 3, quæst. 2 sect. 1, paragr. 6.

(16) *Metaph.* tract. 1, disp. 1, sect. 3.

(17) *Metaph.* disp. 2.

(18) *Metaph.* lib. 4, cap. 2, text. 3; lib. 5.

convertitur, ipsum ens designat, superaddens indivisionis rationem, quæ cum sit negatio vel privatio, non ponit aliquam naturam enti additam. Et sic in nullo differt ab ente secundum rem, sed solum ratione. Nam negatio vel privatio non est ens naturæ, sed rationis, sicut dictum est (1). Et alibi: Dicunt (scilicet Aristoteles et Averroes), quod unum, quod convertitur cum ente, nihil positivæ addit ad id, cui adiungitur, eo quod res non dicitur una per aliquam dispositionem additam, quia sic esset abire in infinitum, si ista etiam dispositio, cum sit una, per aliquam aliam unitatem una esset. Unde dicunt, quod unum claudit in intellectu suo ens commune et addit rationem privationis vel negationis cujusdam super ens, id est, indivisionis. Unde ens et unum convertuntur, sicut quæ sunt idem re, et differunt per rationem tantum, secundum quod unum addit negationem super ens. Unde si consideretur ratio unius, quantum ad id quod addit supra ens, non dicit nisi negationem tantum etc. Quam sententiam sic expositam paulo inferius veriore esse credit. Et similis doctrina videtur colligi ex aliis locis, in quibus S. Thomas scribit unum transcendente, per oppositionem ad numerale, quod aliquid positivum superaddit, nihil aliud addere præter negationem divisionis (2).

Licet controversia hæc non magni momenti videatur esse, ut tamen quid circa illam probabilius censendum sit breviter aperiam, sit.

76. PROPOSITIO. Unum nihil positivum addit supra ens, sed tantum negationem per modum privationis.

eligitur,

Prima pars probatur. Nam illud positivum vel esset aliquid α pure rationis vel reale, et si reale, vel β) ex natura rei, vel γ) sola ratione distinctum. Atqui nullum horum stare potest. Ergo.

et probatur

Minor probatur per partes.

a) Unum supra ens non addit aliquid pure rationis. Nam cum ens rationis adæquate dividatur in *relationem, negationem*

(1) S. Thom. 1.º Dist. 24, quæst. 1, art. 3.

(2) Vide 1. p. quæst. 11, art. 1; *Quodlib.* 10, art. 1; *De Potent.* quæst. 9 art. 7 etc.

et *privationem*, si id, quod unum addit supra ens, foret aliquid positivum pure rationis, esset *relatio*. At *unum* seu indivisum in se nullam importat relationem, sed est prædicatum prorsus absolutum, ut patet ex præmissa rationis hujusce declaratione.

Dices forte, *unum* addere relationem identitatis ad seipsum.—Respondeo, id falsum esse; nam licet *idem* fundetur supra *unum*, hi tamen conceptus diversi sunt, tum quia unitas est prædicatum reale conveniens enti sine ulla fictione intellectus, identitas vero non convenit rebus, nisi interveniente intellectus operatione; tum quia identitas potest etiam prædicari de multitudine, quæ *uni* opponitur, ut per se patet, nam profecto multitudo centum hominum non minus identica sibi est, quam unus homo secum identificatur.

β) *Unum non addere* supra ens aliquid ex natura rei distinctum, patet ex disputatis tum circa transcendentiam entis, tum circa ejusdem proprietates generatim inspectas. (1).

γ) *Unum denique non addit aliquid positivum sola ratione distinctum ab ente*. Nam omne ens per suam entitatem unum est. Ergo unitas nihil positivum, etiam ratione distinctum, addere potest supra ipsam rei entitatem.

Antecedens patet. Nam quælibet res per suam entitatem aut est simplex aut composita. Si per suam entitatem est simplex, per suam entitatem est indivisa, immo et indivisibilis, atque adeo una. Si autem composita, per suam entitatem actualem habet conjunctionem partium; si enim partes non essent unite, non daretur res composita, et sic unio ipsa partium ad constitutionem entitatis pertinet in rebus compositis. Atqui si res composita per suam propriam entitatem habet unionem, eo ipso per suam propriam entitatem est una. Ergo... (2)

Apposite Angelicus Doctor: *Unum non importat rationem perfectionis, sed indivisionis tantum, quæ unicuique rei competit secundum suam essentiam, simplicium autem essentia sunt indivisa et actu et potentia. Compositorum vero essentia sunt*

(1) Vide superius, num. 44 seqq., et num. 67.

(2) Fuse de his Suarez, Rhodes alique locis citatis.

indivisa secundum actum tantum: et ideo oportet, quod quælibet res sit una per suam essentiam (1).

Secunda pars propositionis sequitur ex prima. Si enim unitas nihil addit positivum supra ens, reliquum est, ut addat negationem. Si enim nihil prorsus adderet, sive positivum sive negativum, foret synonymum entis. Addit autem negationem divisionis seu indivisionem, quemadmodum jam declaratum est.

77. Porro negatio hæc, quamvis non sit stricte privatio, servat tamen modum quemdam privationis. Non est stricte privatio, quia privatio propria est carentia formæ in subjecto apto, sicut cæcitas vel carentia visus est privatio in homine; *unum* vero non dicitur ens, quia careat forma, cujus sit capax. Nihilominus indivisio, quam unum importat, imitatur quodammodo privationem, et recedit a mera negatione; et ideo dicitur esse per modum privationis. Negatio enim per se non dicit nisi carentiam formæ, at privatio non importat carentiam vel negationem utcumque, sed quasi adherentem subjecto reali. Et hujusmodi est indivisio constituens *unum*, non enim est mera negatio divisionis, sed negatio divisionis in ente, *unum* quippe est ens indivisum. E converso *non ens* seu *nihil*, quantumvis negatio divisionis absolute sumpta possit illi attribui, re tamen vera unum non dicitur, quia non est ens indivisum. Entia autem rationis, sicut æquivoce dicuntur entia, quia ut talia concipiuntur, æquivoce quoque dici possunt unum vel multa. Itaque *unum* importat negationem divisionis in ente, ob eamque causam dicitur ad modum privationis, sive tale ens capax sit divisionis, sive non (2).

Dices forte. Unum addit supra ens indivisionem. Atqui indivisio licet per modum privationis vel negationis significetur, re tamen vera non est negatio aut privatio, sed positiva ratio. Etenim divisio est negatio, siquidem non aliter apprehendimus divisionem nisi per hoc, quod unum non est aliud. Sed negatio negationis affirmatio est et aliquid

(1) S. Th. 1 p. quest. 6, art. 3, ad 1.um

(2) Vide Suarez, disp. *Metaph.* 4, sect. 1, n. 19; Cfr. S. Thom., *de Potent.*, quest. 9, art. 7, ad 11.um; *Metaphys.*, lib. 4, lect. 3, post initium.

Negatio, quam addit unitas supra ens, est per modum privationis.

positivum, quia in re ipsa numquam negatio immediate per aliquam negationem destruitur, sed forma positiva: unde quemadmodum vulgo dicitur, duæ negationes affirmant.

Resp. dist. Minor. Indivisio est ratio positiva, prout a nobis apprehenditur, *neg.*, prout est a parte rei, *conc.*

Et distincta similiter *Minori* probationis, *neg.* conseq.

Nam indivisio prout est in seipsa nihil habet præter entitatem rei, quæ dicitur una; nihilominus si solum entitatem consideremus non apprehensa exclusionem divisionis, non concipiemus *unum*, sed *ens* dumtaxat. Quare ut apprehendamus *unum*, oportet aliquid supra entitatem adjungere, negationem nempe vel exclusionem divisionis, quæ prout contradistincta ab entitate eique superaddita, non est aliquid positivum. Neque enim verum est negationem negationis *formaliter* et *secundum rationem* affirmationem esse, quia potest ratio supra unam negationem reflecti, eamque negare; et per hanc negationem explicare aliquid positivum. Idque reapse locum habere videtur in conceptu *unius*; mens enim apprehendens entitatem cum exclusionem illius negationis, quæ in divisione importatur, concipit *unum*, ac donec conceptui entis non addat prædictam exclusionem ac remotiorem divisionis, non apprehendit *unum*. Id quod accidit etiam in attributis divinis, quæ negativa dicuntur, ut est v. g. immensitas, simplicitas, etc. et in aliis conceptibus negativis, quales sunt *immortale*, *incorruptibile*, *incorporeum*, etc., in quibus revera exprimitur perfectio a parte rei positiva, quæ tamen a nobis formaliter prout talis non apprehenderetur, nisi connotando et excludendo imperfectionem oppositam (1). Ut ergo conceptus *unius* secundum id, quod supra ens per rationem addit, negationem importet, necesse non est, ut id quod excludit, positivum sit, sed sive positivum sive negativum in se sit id, quod removet, negativum esse potest.

Alias difficultates solutas vide, si lubet, apud priscos auctores (2).

(1) Vide Suarez, disp. 4, sect. 1, n. 20, ubi in sequentibus alia etiam hujus difficultatis solutio proponitur.

(2) Vide Suarez, Rhodes, Soares lusit. aliosque, loc. cit.

78. Et hæc quidem probant conceptum *unius* non esse adæquate positivum, quandoquidem id quod *unum* addit supra ens, negativum est. Nunc autem e converso dubitatur secundo, utrum conceptus *unius* adæquate negativus sit, seu utrum *unum* de formali solam importet negationem illam, quam supra ens addit. Erit enim adæquate negativus, si nihil aliud importet formaliter, nisi negationem; non autem erit adæquate negativus, si præter negationem divisionis importet ipsam rei entitatem. In qua controversia, prima est opinio quorundam (1) docentium, unum non includere ens, sed solum connotare, ideoque de formali solam importare negationem modo explicatam; pro qua sententia laudatur ab aliquibus ipse S. Thomas, propterea quod scripsit *unum non importare rationem perfectionis, sed indivisionis tantum, quæ unicuique rei competit secundum suam essentiam* (2).

At communior est opinio aliorum, qui tenent unum de formali non implicare solam negationem, sed entitatem ipsam sub negatione. Hanc doctrinam tuentur Capreolus, Paulus Soncinas, Flandria et Jandunus (3) Joannes Chrys. Javel. (4), Suarez (5), Valentia (6), Georgius Rhodes (7), aliique.

Controversia hæc potius videtur esse de modo loquendi, quam de re. Nam conveniunt omnes in eo quod *unum* in adæquato suo significato, nihil aliud dicit, quam ens indivisum, et indivisio nihil addit enti, nisi negationem divisionis. Et consequenter necesse est, ut omnes saltem, qui sentiunt unum importare negationem, fateantur etiam, in *uno*, præter rationem entis ut sic, nihil aliud esse nisi solam negationem. Quia totum quod est ens, præter id quod ei additur est de essentiali ratione ejus. Sed sola negatio est, quæ ei additur ad constituendum unum. Ergo illa sola est extra rationem

Utrum
conceptus unius
sit adæquate
negativus.

Communior
sententia negat,
quæ, licet
dissidium au-
ctorum magis sit
de voce.

(1) Ita Fonseca, *Metaph.* cap. 2, quest. 5, sec. 5; Soares, *Metaph.* tract. 1, disp. 1, sect. 3 paragraph. 3.

(2) S. Thom. 1 p. quæst. 6, art. 3, ad 1.um

(3) Apud Suarez, disp. *Metaph.* 4, sect. 2, n. 3.

(4) *Metaph.* lib. 4, quæst. 8.

(5) Loc. nup. cit. n. 6-7 seqq.

(6) In 1.um part. disp. 1, quæst. 11, punct. 1.

(7) *Curs. Philos.* lib. 4, disp. 3, quæst. 2, lect. 1, paragr. 2.

entis: unde fit ulterius, ut *unum* dici possit passio entis solum ratione negationis, quam superaddit enti, quia solum est passio secundum quod dicit aliquid extra rationem entis.

His autem in re positis, reliqua quæstio de significato formali videtur solum esse de impositione nominis. Nam quidam concipiunt, supposito ente reali, sola negatione divisionis illi superaddita constitui unum, sicut res *alba* constituitur per albedinem supervenientem, non autem per ipsam substantiam rei albæ. Et ideo dicunt *unum* de formali solum dicere prædictam unionem, sicut *album* de formali solum importat albedinem. Alii vero concipiunt unitatem non esse velut quamdam privationem adjunctam enti, sed esse ipsam rei naturam seu entitatem, quæ entitas vel essentia constituit ens, ut vero est entitas indivisa, constituit unum ens (1).

probabilior
videtur.

79. Ex his duabus sententiis secunda probabilior videtur. Quia proprietatis entis realis non potest enti rationis et chimerico univoce convenire. Sed divisio sumpta pro pura negatione divisionis convenit enti rationis. Ergo unitas non potest dicere de formali solum negationem (2). Et hæc videtur etiam sententia S. Thomæ (3).

Dices 1.º Id dicit *unum* de formali, per quod distinguitur ab ente. Atqui distinguitur ab ente tantum per negationem, quam eidem superaddit. Ergo...

Resp. *dist.* Minor. Unum distinguitur ab ente tantum per negationem, radicaliter, *conc.*, formaliter, *neg.* Nam formaliter non distinguitur per negationem, sed per entitatem indivisam, quia ens dicit de formali solum entitatem, at *unum* entitatem indivisam.

Dices 2.º Proprietas dicit de formali id solum, quod addit supra rei entitatem. Sed *unum* est proprietas entis. Ergo solum dicit de formali id, quod addit supra ens, nempe negationem divisionis.

(1) Suarez loc. cit. n. 6.

(2) Plura apud Suarez, et Rhodes.

(3) 1 p. quest. 39, art. 3; 1.º Dist. 19, quæst. 4, art. 1, ad 2.um; *Metaph.* lib. 10, lect. 4, paragr. b; *Quodlib.* 10, art. 1; *De Potent.* quæst. 9, art. 7 corp. et in fine objectionum, ubi dicitur quod de unitate veritate et bonitate in abstracto prædicari debeat ens.

Resp. *dist.* Major. Si sermo sit de proprietatibus realibus, quæ addunt suis subjectis aliquid ex natura rei distinctum, *conc.* Si sermo sit de proprietatibus transcendentalibus, quæ nihil reale addunt supra suum subjectum, *neg.*

Et *contradistincta* Minori, *neg.* conseq.

Dices 3.º Secundum hanc sententiam proprietates includit totam perfectionem entis formaliter. Atqui hoc absurdum videtur, quia tum passio æqualem perfectionem cum suo subjecto importaret.

Resp. *dist.* Major. Quoad rem ipsam, *conc.*, sub eodem conceptu seu ratione formali, *neg.* Nam *unum*, licet quoad rem importet totam perfectionem entis, non tamen illam importat præcise, ut est perfectio vel entitas, sed ut est sub divisione. In hoc autem nullum est absurdum.

Dices 4.º Passio vel proprietates aliquid adjacens subjecto et illi superadditum. Sed ens non est aliquid adjacens et superadditum enti. Ergo ens non potest etiam de formali importari ab *uno*.

Resp. *dist.* Major. Passio sumpta inadæquate seu secundum aliquid sui, *conc.*, adæquate sumpta, *neg.*

Et *neg.* conseq.

In hoc enim differunt proprietates transcendentales ab aliis, quod includant sua subjecta, nec aliter possunt esse reales. Cum enim nihil reale addere possint supra ens; ut realitatem habeant, debent importare de formali suum subjectum.

Videantur Suarez et Rhodes, qui fuse de his disputant (1).

§ II.—QUID SIT MULTITUDO.

80. *Uni multa, unitati opponitur multitudo*, quæ nihil est aliud, quam aggregatio unitatum vel entium. Multa porro et multitudo bifariam sumi possunt, sicut superius notavimus de *uno* et *unitate*, in sensu nempe transcendentali et prædicamentali: *multa* transcendentaliter sumpta opponuntur *uni* transcendentali, et significant entia in se quidem indivisa, sed invicem divisa seu distincta, quare multitudo transcendens addit supra *ens* duas negationes, scilicet

Quid multa
et multitudo.

(1) Locis nuper citatis.

indivisionem singulorum entium in se et divisionem seu distinctionem aliorum ab aliis; est enim aggregatio entium. *Unum quod convertitur cum ente*, inquit Angelicus, *ponit quidem ipsum ens, sed nihil superaddit, nisi negationem divisionis. Multitudo autem ei correspondens addit supra res, quae dicuntur multae, quod unaquaeque earum sit una, et quod una earum non sit altera, in quo consistit ratio distinctionis. Et sic, cum unum addat supra ens unam negationem, secundum quod aliquod est indivisum in se, multitudo addit duas negationes, prout scilicet aliquid est in se indivisum, et prout est ab alio divisum, et unum eorum non esse alterum (1).*

Multa et multitudo quantitativa seu praedicamentaliter sumpta opponuntur *uni et unitati*, quae sunt in genere vel praedicamento quantitatis, ac proinde important entia quantita. Non est confundendus cum multitudine numerus, qui definitur multitudo mensurata per unum: de quo accuratius agendum, ubi de quantitate discreta.

Quomodo unum
et multa
opponantur.

81. Quæri solet, quomodo unum et multa opponantur. Et responderi generatim potest ex Philosopho (2), unum et multa opponi sicut indivisibile et divisibile: resque patet ex utriusque conceptus ratione. Antequam vero res hæc proprius attingatur, genusque oppositionis investigetur, animadvertendum probe est, *unum* transcendens excludere multitudinem intrinsecam, non autem extrinsecam; nimirum id, quod est unum, excludit multitudinem a seipso, seu non potest habere in se multitudinem ac divisionem, secus enim desineret esse unum; non vetat autem quominus sint alia præter ipsum, quæ multitudinem constituent, immo ipsum unum constituit, tamquam pars, multitudinem, utpote quæ ex pluribus unis seu unitatibus coalescit, multa enim sunt plura *una*. E converso multitudo non excludit unitatem a partibus suis, siquidem ex unis constituitur, sed solum a toto, si enim multitudo conficeret totum aliquod indivisum, jam non esset multitudo, saltem actu, sed unum quoddam actu indivisum. Apposite S. Thomas: *Unum... quod convertitur*

(1) S. Thom. *de Potent.* quest. 9 art. 7 fin.

(2) Aristot. lib. 10 *Metaph.* cap. 1. Cfr. S. Thom. ibi lect. 4 initio.

cum ente... nihil addit supra ens, nisi indivisionem: et hoc unum privat multitudinem, in quantum multitudo ex divisione causatur: non quidem multitudinem extrinsecam; quam unum constituit sicut pars, sed multitudinem intrinsecam quæ unitati opponitur. Non enim ex hoc quod aliquid dicitur esse unum, negatur, quin aliquid sit extra ipsum, quod cum eo constituat multitudinem; sed negatur divisio ipsius in multa... Nec tamen multitudo privat unitatem totaliter, cum diviso toto, adhuc remaneat pars indivisa, sed removet unitatem totius (1).

Hinc sequitur idem non posse esse unum et multa simul secundum eamdem rationem, quia nempe opponuntur; nihil tamen vetat, quominus possit esse unum et multa simul diversimode, v. g. unum simpliciter, et multa secundum quid, vel e converso; unum actu et multa in potentia, vel e converso; unum genere et multa secundum speciem; unum secundum speciem et multa secundum individuationem. Sic homo vel lignum est unum simpliciter et actu, et multa secundum quid et potentia ratione partium, in quas dividi potest, et multi homines, qui sunt multi simpliciter, faciunt unum populum, seu unum secundum quid (2).

Jam quod attinet genus oppositionis, quatuor omnino numerantur, quemadmodum in Logica docuimus, oppositio contradictoria, privativa, contraria et relativa. At unum et multa non opponuntur contradictorie, nam hæc est lex contradictorie oppositorum, ut alterum sit non ens; sed neque unum neque multa sunt nonens. Vel si mavis, contradictoria nequeunt de eodem negari. Sed et unum et multa negantur de non ente, nam non ens neque est unum neque multa, neque indivisum neque divisum (3). Deinde neque opponuntur relative, quia tum unum tum multa absolute dicuntur (4). Non vetat tamen quominus unum et multa, si comparentur inter se secundum excessum vel etiam secundum rationem mensuræ,

(1) S. Thom. *De Potent.*, quest. 3, art. 16, ad 3.um Cfr. 1.º Dist. 24, quest. 1, art. 3, ad 4.um

(2) Cfr. S. Thom. 1.º p. quest. 11, art. 1, ad 2.um, art. 2, ad 1.um; 1. 2 quest. 17, art. 4, etc.

(3) Aristot. lib. 10. *Metaph.* cap. 5, text. 9. Cfr. S. Thom. ibi lect. 4, paragr. b.

(4) Aristot. et S. Thom. ibi.

Opponuntur
contrarie
et quodammodo
privative.

quatenus multa mensurantur per *unum*, habeant oppositionem relativam (1). Dicendum ergo est unum et multa opponi non pure privative, sed contrarie, et etiam quodammodo privative. Non tamen opponuntur pure privative, primo quia tum unum tum multa sunt naturæ positivæ ac reales, cum tamen privativorum unum sit negativum; secundo quia pure privativa non participant unam naturam generis, sicut participant unum et multa. Ex quo probatur etiam quod opponantur contrarie. Nam hæc est tessera oppositionis contrariæ, ut versetur inter duas naturas positivas, quæ sub aliquo uno genere vel ratione communi continentur. Atqui hoc modo se habent unum et multa, nam conveniunt in genere vel quasi genere entis, siquidem unum est *ens* indivisum et multa *ens* divisum. Ergo (2).

Opponuntur etiam quodammodo privative non solum quia alterum contrariorum generatim privationem quamdam importat, sed quia unum negat eam divisionem, quam habet multitudo (3). Et ita utrimque considerari potest privativa hæc oppositio in uno et multis. «Nam unum includit negationem divisionis, quæ est de ratione multitudinis; multitudo vero includit negationem identitatis seu realis conjunctionis, quæ est de ratione unitatis. Tamen quia multitudo includit unitatem, et requirit indivisionem in singulis unitatibus, quibus ipsa multitudo constat, unum vero e contrario non includit multitudinem nec divisionem, quæ est de ratione multitudinis, sed potius removet illam; ideo simpliciter dicitur unum opponi multitudini per modum privationis, potius quam e converso» (4).

Dices 1.º Unum et multa videntur nullo modo posse opponi ut contraria. Etenim unum contrariorum non

(1) S. Thom. 1 p. quæst. 11, art. 2 corp. et ad 3.um; de *Potent.* quæst. 9, art. 7 ad 7.um; 1.º dist. 24, quæst. 1, art. 3 ad 4.um; *Metaph.* lib. 10, lect. 8, paragr. g. Cf. Suarez disp. *Metaph.* 4, sect. 6, n. 4.

(2) Vide Aristot. et S. Thom. lib. 10 *Metaph.* loc. cit. Cfr. Mauri *Opera omnia Aristot.*, paraphras. in lib. 10 *Metaph.* cap. 5. Vide etiam S. Thom. 1 p. quæst. 11, art. 2, et lib. 4 *Metaph.* lect. 3.

(3) Cfr. superius scripta n. 77. Vide S. Thom. 1 p. quæst. 11, art. 2 corp. et ad 4.um; 1.º dist. 24, quæst. 1, art. 3, ad 4.um; de *Potent.* quæst. 9, art. 7, ad 14.um

(4) Suarez, disp. *Metaph.* 4, sect. 6, n. 2.

constituit alterum, sed magis destruit. Atqui ex dictis unum constituit multitudinem tamquam pars ejusdem. Ergo (1).

Resp. cum S. Thoma: *Sciendum est, quod cum contraria differant secundum formam, ut infra dicitur, cum dicimus aliqua esse contraria, accipiendum est utrumque eorum secundum quod habet formam, non autem secundum quod est pars habentis formam. Corpus enim secundum quod absque anima accipitur ut formam habens, opponitur animali, ut inanimatum animato. Secundum vero quod accipitur non quasi aliquod perfectum et formatum, non opponitur animali, sed est pars materialis ipsius. Et sic etiam videmus in numeris. Nam binarius secundum quod est quoddam totum, speciem et formam determinatam habens, est diversus specie a ternario; si vero consideretur absque hoc, quod sit perfectum per formam, est pars ternarii. Sic igitur et ipsum unum secundum quod consideratur, ut in se perfectum et speciem quamdam habens, opponitur multitudini; quia quod est unum, non est multa, neque e contra. Prout vero consideratur, ut non completum secundum speciem et formam, sic non opponitur multitudini, sed est pars ejus (2).*

Dices 2.º Unum nequit privative opponi multis. Secus enim multitudo erit prior unitate, quia habitus seu forma, cujus carentiam importat privatio, prior est ipsa privatione. Atqui nequit multitudo prior esse unitate, tum quia constituitur ex unitatibus, tum quia unitas etiam ponitur in definitione multitudinis. Ergo dicendum est unum et multa non opponi privative (3).

Resp. dist. Major. Multitudo erit prior unitate a parte rei et secundum naturam, *neg.*; relate ad cognitionem nostram, *subdist.*; multitudo prout multitudo est, nempe prout est aggregatio unitatum, *neg.* iterum, prout divisionem importat, *concl.*

Et *contradistincta* Minori, *neg.* Conseq.

Ad hujus igitur objectionis solutionem videndam, considerandum est, quod ea, quæ sunt priora secundum naturam et

(1) Apud S. Thom. libr. 10 *Metaph.* lect. 4, paragr. c.

(2) S. Thom. ib. Cfr. 1 p. quæst. 11, art. 2 ad 2.um

(3) Apud S. Thom. ex Arist. *Metaph.* lib. 10, lec. 4, paragr. c, initio.

magis nota, sunt posteriora et minus nota quoad nos, eo quod rerum notitiam per sensum accipiamus. Composita autem et confusa prius cadunt in sensu, ut dicitur in primo Physicorum. Et inde est, quod composita prius cadant in nostram cognitionem. Simpliciora autem quæ sunt priora et notiora secundum naturam, cadunt in cognitionem nostram per posterius. Inde est, quod prima rerum principia non definimus, nisi per negationes posteriorum, sicut dicimus, quod punctum est, cuius pars non est, et Deum cognoscimus per negationes, in quantum dicimus Deum incorporeum esse, immobilem, infinitum. Sic igitur licet unum prius secundum naturam sit multitudine, tamen secundum cognitionem nostram definitur, et nominatur ex privatione divisionis. Et propter hoc Philosophus dicit, quod ipsum unum dicitur (id est nominatur) et ostenditur (id est cognoscitur) ex suo contrario, sicut indivisibile ex divisibili, propter hoc quod multitudo est magis sensibilis, quam unum, divisibile magis, quam indivisibile. Unde multitudo ratione prius est, quam indivisibile, non quidem secundum ordinem naturæ, sed propter sensum, qui est principium nostræ cognitionis (1).

Instabis. Si multitudo foret prior unitate relate ad nostram cognitionem, unitas per multitudinem definienda esset. Atqui multitudo vicissim definienda et intelligenda est necessario per unitatem, cum sit aggregatio unitatum. Ergo si concedatur multitudinem priorem esse unitate respectu nostræ cognitionis, dabitur vitiosus circulus in definitionibus (2).

Resp. dist. Major. Si multitudo sub ratione multitudinis esset prior etc., *conc.* Si multitudo sit prior unitate solum secundum rationem divisionis, quam importat, *neg.*

Et concessa Minori, *neg.* conseq.

Unum enim privative opponitur multitudin: ratione habita divisionis, est enim ens *indivisum*, non autem secundum rationem positivam multitudinis (3). Jam *nihil prohibet*

(1) S. Thom. *Metaph.* lib. 10, lect. 4 loc. cit.

(2) Cfr. S. Thom. loc. nup. cit. fin. paragr. c.

(3) Cfr. S. Thom. 1 p. quest. 11, art. 2 ad 2.um; quest. 30, art. 3 ad 3.um; *de Potent.* quest. 3, art. 16 ad 3.um; quest. 9, art. 7, ad 10.um, et 14.um etc.

aliquid esse prius et posterius in eodem secundum rationem secundum diversa in eo considerata. In multitudine enim considerari potest, et quod multitudo est, et ipsa divisio. Ratione igitur divisionis prior est, quam unum secundum rationem, nam unum est, quod non dividitur. Secundum autem quod est multitudo, posterius est uno secundum rationem, cum multitudo dicatur aggregatio unitatum. Divisio autem, quæ præsupponitur ad rationem unius, secundum quod convertitur cum ente, non est divisio quantitatis continuæ, quæ præintelligitur uni, quod est principium numeri, sed est divisio quam causat contradictio (nempe distinctio) prout hoc ens et illud dicuntur divisa ex eo, quod hoc non est illud. Sic ergo primo in intellectu nostro cadit *ens*, et deinde *divisio*, et post hoc *unum*, quod divisionem privat, et ultimo *multitudo*, quæ ex unitatibus constituitur. Nam licet ea, quæ sunt divisa, multa sint, non habent tamen rationem multorum, nisi postquam huic et illi attribuitur, quod sit unum. Quamvis etiam nihil prohiberet dici rationem multitudinis dependere ex uno, secundum quod est mensurata per unum: quod jam ad rationem numeri pertinet (1). Quare nullus datur circulus in definitione unius et multitudinis. Hanc porro doctrinam sæpe alias exponit S. Thomas (2).

Dices 3.º Contrariorum proprium est, ut nata sint eidem subjecto inesse, et ab eo se mutuo expellant. Atqui talia non sunt unum et multa. Ergo...

Resp. dist. Major. Contrariorum in genere qualitatis *conc.*, contrariorum in aliis generibus, quæ non sunt adeo rigore contraria, *neg.* Ad hæc enim sufficit, quod sint duæ naturæ, quæ sub eodem genere vel ratione communi contineantur, et differentis peculiaribus formisque specificis inter se distinguantur.

Alias objectiones cum suis solutionibus vide, si lubet, apud Angelicum (3).

(1) S. Thom. *Metaph.* lib. 10, lect. 4, paragr. c. fin. Cfr. Auctor *Summæ totius Logicæ Aristot.* tract. 3 de *Quantitate*, cap. 1.

(2) *Metaph.* lib. 4, lect. 3 initio; 1 p. quest. 11, art. 2 ad 4.um; quest. 85, art. 8; 1.º dist. 24, quest. 1, art. 3 ad 2.um; *de Potent.* quest. 9, art. 7 ad 15.um; *Opusc. de Natura generis*, cap. 2.

(3) 1 p. quest. 11, art. 2.